

Shefki SEJDIU
Prishtinë

PRILOG TUMAČENJU POSTANJA TOPONIMA *KOLOVARE*

Razmatrajući podrijetlo zadarskoga toponima Kolovare autor zaključuje, nastavljajući se na Skokovo tumačenje, da to ime potječe od latinske riječi CABALLARIA. Preko dalmatskoga oblika Caualara, zabilježenog u 14^e stoljeću, u dodiru s hrvatskim jezikom nastao je lik **Kalavara*. Današnji lik *Kolovare* konačno su vjerojatno oblikovali zadarski Arbanasi.

Zadarski Arbanasi za svoje omiljeno šetalište poznaju dva naziva: *Karma* i *Kolovare*. Za oblik *Karma*, osim što znaju da je albanizam, nemaju šireg objašnjenja, dok naziv *Kolovare* povezuju s predanjem da su na tom mjestu nostalgirani Arbanasi redovito šetali, sastajali se, razgovarali, pjevali i igrali kola odnosno *vale* 'kolo'.¹

Radeći na jednom problemu iz balkanske antičke hidronimije, naišao sam da Skok u ERHSJ, u natuknici BOJANA (alb. *Bunë*), izvodi naziv te rijeke od *Barbenna*, *Barbanna*, preko jednog oblika **Babanna*, čiji prijelaz u *Bojana* objašnjava »alternacijom a > o u nenaglašenom slogu kao u *Kolovare* < CABALLARIA«. ²

Dakle, oko podrijetla tog toponima nameću nam se dvije pretpostavke odnosno tumačenja: jedna, očito pučka, koja se temelji na eksternoj evidenciji, te druga, znanstvena, temeljena na pisanom izvoru. U principu, prigodom rasprave o nekoj etimologiji, ako se naiđe na tumačenja koja se temelje na pisanoj potvrdi i, dakako, na kompetentnom izvođenju analize, takva se etimologija može smatrati prihvatljivom, ali bi u ovom slučaju jedna iscrpnija analiza problema ipak bila potrebna.

¹ Na tu sam evidenciju naišao 1971. god., kada sam u Arbanasima bilježio fitonimijsku i drugu jezičnu građu, gdje mi je među mnogim informatorima bio i Budimir Perović, učitelj i pjesnik, koga su njegovi Arbanasi više znali i zvali Miro i Kikicës.

² P. Skok, ERHSJ 1, 183.

U navedenoj natuknici ERHSJ, oblik CABALLARIA dan je bez zvjezdice, pa se da shvatiti da se tu ne radi o rekonstrukciji oblika, premda se ne upućuje ni na kakav izvor. Takvo statično, šturo i "u prolazu" etimologiziranje, a i kad se doda i evidencija, premda eksterna, o tradicionalnom igranju kola na tome mjestu, navelo me je da ozbiljnije razmislim o postanju oblika *Kolovare*.

Ono što su bili ispustili priređivači Skokova ERHSJ, neupućivanjem izvedbe na neku pisanu potvrdu, Ante Strgačić nije propustio u članku »Quirina... traversa pars« — da ne spomene ispravu iz 1315. godine o kupovini zemljišta koje se nalazilo »ad *Caualarum*«.³ Iz Strgačićeve se referencije vidi da je oblik *Caualara* Skok bio razmotrio u dva maha.⁴ Naime, Skok je rekonstruirao pretpostavljeni etimon CABALLARIA na temelju potvrđenog oblika *Caualara* u kome je očit prijelaz *b > v* i razvoj latinskog afiksalnog morfema *-aria* u rom. *-ara*.⁵ Takvih primjera na istočnojadranskom tlu ima u izobilju. Za potrebe mojih razmatranja spomenut ću latinizme *Leporaria* i *columbaria* odnosno *columbarium*. Ta dva jezična znaka mogu dosta pomoći u tumačenju postanja toponima *Kolovare*, jer i CABALLARIA i *Leporaria*, pa i *columbaria* odnosno *columbarium*, pripadaju semantičkoj paradigmi osnovanoj na zoonimima, ali im je i dio formalne paradigme zajednički. Izraz *Leporaria*, koji je naznačio jedan otočić kod Cresa, razvio se u *Levrera*,⁶ dok je *columbarium*, po Štekelju,⁷ »dao u govoru zadarskih Arbanasa dva refleksa: *kollombar* 'duga' i prilog *kolumbar* 'naokolo' s denominalom na -iti: *kolobariti*.«

Dok je, još transparentan, *Levrera* bio preveden slavenskim *Zečevo*, *kollombar*, *kolumbar* (i *kolobariti*) ne označuju u govoru zadarskih Arbanasa isto što je označivao njihov pretpostavljeni etimon *columbarium* 'Taubenhaus'. Do takva semantičkog klizanja sa sadržaja 'Taubenhaus' na sadržaj 'duga' odnosno *kolumbar* 'naokolo' došlo je možda uslijed nedostatne prozirnosti derivativa re-motivacijom uz pritisak izraza: *kollombar* je konceptualiziran kao nešto što je "i kolutasto", što će u govoru zadarskih Arbanasa, dakle, označiti dugu.

Tako je slično procedirano i s derivativom *Kolovare*: od potvrđenog *Caualara*, slogovnom metatezom, dobiven je oblik **Kalavara*, što će se, potom i vokalnom alternacijom, poprilično, s formalnog aspekta, udaljiti od primarnog oblika CABALLARIA. Takav je oblik (**Kalavara*, **Kalavare*, pa i *Kolovare*)

³ Ante Strgačić, »Quirina ... traversa pars« zadarskih srednjovjekovnih isprava, *Radovi — Razdio historije, arheologije i historije umjetnosti* (1) 1960/1961, Zadar 1963, str. 121.

⁴ P. Skok, Vorläufiger Bericht über eine toponomastische Studienreise, *Anzeiger Bečke Akademije*, br. VI, 1914; P. Skok, *Tri starofrancuske hronike o Zadru godine 1202*, Zagreb 1951, str. 28.

⁵ Skok, ERHSJ 1, 552.

⁶ K. Jireček, Romani u gradovima Dalmacije tokom srednjeg veka, u: *Zbornik Konstantina Jirečeka II*, SANU, Beograd 1962, str. 75.

⁷ Po referenciji Skoka u ERHSJ 2, 124.

za Arbanase bio neproziran, pa im se zbog sonorne sličnosti, otvarala mogućnost asocijacija i remotivacija, pa i ukrštanjima, utječući i na paretimološka prekrajanja oblika i na stvaranje nove predodžbe realnosti. To tim prije što se na tom mjestu, kako je već rečeno na početku ovog izlaganja, tradicionalno i skoro do razine rituala igralo kolo odnosno *valle* 'kolo', pa se takva okolnost lako mogla verbalizirati kao »mjesto gdje se igra(lo) kolo odnosno *valle*«. Paretimološkom prekrajanju obiju strana znaka pomogla je i golema sličnost znaka *Kolovare* sa serijom formalnih paradigmi albanske provenijencije kao što su: *kolovajzë* (**kolovarzë*) 'ljuljačka'; *kollovar* 'posluško, onaj koji igra kako mu se svira'; *kollotumba* 'prevrtanje s nogu na glavu odnosno kolutanje'; *kolovitem* 'ljuljati se na ljuljašci, ljuljanje barke na moru', itd. Svi se ti izrazi temelje na arhisemantizmu 'okretati se, savijati se'.⁸

Prema tome, uzimajući u obzir sve te vanjske i unutarnje etimološke okolnosti, može se zaključiti da taj toponim vodi podrijetlo od lat. CABALLARIA, kako je već bio ustvrdio i Skok, i preko dalmatsko-romanskoga *Caualara* i posredstvom slavenskog prešao u jedno **Kalavara* da bi se, možda, i uz udio arbanaskog konačno održao kao *Kolovare*.

CONTRIBUTION A L'EXPLICATION DE L'ORIGINE DU TOPONYME KOLOVARE

Résumé

Il est deux explications sur l'origine du toponyme *Kolovare*: l'une se fonde sur *Caualara* (< CABALLARIA), toponyme attesté au 14e siècle, et l'autre sur une évidence externe, encore vivante chez les Arbanasi de Zadar (Dalmatie).

En effet, cette (forme) *Caualara*, par métathèse syllabique et alternance vocalique (*a* > *o*), est passée en *Kolovare* qui, en tant que forme opaque, a donné la possibilité aux associations et aux rémotivations, ainsi qu'aux explications parétymologiques fondées sur l'évidence par laquelle on apprend que les immigrants albanais s'y recontraint, chantaient et dansaient. Cette circonstance est parétymologiquement verbalisée comme »endroit où l'on dansait« et linguistiquement réalisée par une hybridation slavo-albanaise: *kolo* 'ronde' + *valle* 'ronde'.

L'auteur tient que dans la transformation de l'étymon CABALLARIA au dérivé *Kolovare*, et le maintien de celui-ci, ont pris part trois facteurs étymologiques: le roman, le slave et, peut-être, l'albanais.

⁸ *Fjalor i gjuhës së sotme shqipe*, A-M, Rilindja, Prishtinë 1981, str. 850.